

Kirje

31.5.2023

VN/16225/2023
VN/16225/2023-OKM-1

Kansallisarkisto

Opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätöskannanotto Kansallisarkiston vuoden 2022 toiminnasta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tänään päättänyt valtion talousarvioasetuksen (1243/1992) 66 i §:n mukaisesta tilinpäätöskannanotosta Kansallisarkistolle.

1. Tuloksellisuus ja tulostavoitteiden toteutuminen

Kansallisarkisto on pääosin saavuttanut sille vuodelle 2022 asetetut tulostavoitteet.

Kansallisarkiston toiminnan vaikuttavuus syntyy sen aineistojen käytöstä. Digitaalisten aineistojen vastaanotto, massadigitointi ja takautuva digitointi sekä modernia tutkimusta tukevien sähköisten palveluiden jatkuva kehittäminen edistävät olennaisesti aineistojen käyttöä. Digitaalisten aineistojen käyttöarvo on moninkertainen analogiseen aineistoon verrattuna. Tutkimusta tehdään edelleen myös analogisesta aineistosta.

Kansallisarkiston toiminnassa painottuvat julkisen hallinnon digitalisaation, sähköisen arkistoinnin ja uuden seurantapolitiikan sekä digitalisoituvan tutkimusprosessin edistäminen. Kansallisarkisto vastaanottaa valtionhallinnolta vain digitaalista aineistoa. Yli 90 % Kansallisarkiston asiakkaista käyttää ainoastaan verkkopalveluita. Tavoitteena on, että vuoteen 2029 mennessä verkkopalveluita käyttävien asiakkaiden osuus nousee lähes 100 prosenttiin.

Digitaalisuuden taloudelliset hyödyt toteutuvat vain osittain, koska Kansallisarkisto joutuu ylläpitämään sekä digitaalista että analogista toimintaympäristöä. Kansallisarkisto on kuitenkin karsinut ja karsii analogisia toimintoja suunnitelmallisesti. Arkistolainsäädännön meneillään oleva kokonaisuudistus parantaa merkittävästi edellytyksiä taloudellisten hyötyjen saavuttamiseksi digitalisaation avulla. Vuoden 2022 lopussa valmistunut toimitilastrategia tähtää toimitilojen määrän supistamiseen viimeistään vuodesta 2027 alkaen, mikäli yhteinen rakennussuunnitelma Kansalliskirjaston kanssa etenee. Massadigitoinnin hyödyt toteutuvat muissa viranomaisissa arkistotila ja -henkilöstösääntöinä.

Kansallisarkiston menojen ja tulojen tasapainottaminen edellytti vuonna 2022 taloudellisia sopeuttamistoimia. Kulurakenteen vuoksi toimet kohdistuivat henkilöstöön. Samalla toteutettiin rakenteellisia muutoksia, joilla vahvistettiin digitaalista toimintaa.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden viidentoista mittarin tavoitteista Kansallisarkisto saavutti tai ylitti yhdeksän. Erityisesti digitointiin liittyvien mittareiden tavoitteet ylittyivät lukuun ottamatta sähkösyntisen viranomaisaineiston vastaanottamista.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

Osaa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittareita on muutettu perustelluista syistä. Vertailu aiempien vuosien toteutumiin tai tavoitteeseen ei näissä tapauksissa ole mahdollista.

Toiminnallisen tuloksellisuuden yhdeksästä mittarista Kansallisarkisto saavutti tai ylitti viisi: käsitellyt tietopyynnöt, julkisoikeudellisten tietopyyntöjen toimitusaikatavoitteen toteuman (%), digitoitujen aineistojen määrän (hm/toiminnon htv). Julkisoikeudellisten tietopyyntöjen ja todistusten (euroa/suorite) osalta toteuma 30,6 euroa oli edellisvuotta (33,02 euroa) taloudellisempi. Seulon-tapäästösten toimitusaikatavoite (6 kk; tavoite 80 %) ylitettiin ja toteuma (85 %) parani selvästi verrattuna edellisvuoteen (70 %).

Tutkijasaliin toimitettujen asiakirjayksiköiden määrä jäi digitalisoitumisen vuoksi tavoitteesta, mikä on perusteltua. Verkkokäyttö/kokonais-HTV –mittarin vertailtavuus on päättynyt. Verkkopalvelujen asiakastytyvyyttä ei kertomusvuonna mitattu.

Toimintakertomus sisältää kattavasti Kansallisarkiston toimintaa kuvaavia mittareita mukaan lukien kyseisen vuoden tulossopimuksessa olevat mittarit toteutumineen kolmelta edelliseltä vuodelta sekä vuosien 2021-2022 toteumien muutossuunnat prosentteina, jolloin saadaan käsitys kehityssuunnista sekä asianmukainen analyysi tulostavoitteiden toteutumisesta ja lukuihin vaikuttavista tekijöistä. Ministeriö katsoo, että tuloksellisuuden ja toiminnallisuuden tehokkuuden taso on hyvä.

Kansallisarkistossa tehtiin 230 henkilötyövuotta, mikä oli 5 htv:tä edellisvuotta enemmän (2021: 225 htv:tä). Tavoitearvio tulossopimuksessa vuodelle 2022 oli 225 htv:tä. Kansallisarkistossa käytiin yt-neuvottelut tuotannollisista ja taloudellisista syistä loka-marraskuussa 2022. YT-neuvottelut koskivat koko henkilöstöä ja niistä johtuvat toimenpiteet kohdistuivat 29 henkilöön. Neuvottelut johtivat 12 henkilön irtisanomiseen. Kahdeksan henkilöä irtisanoutui itse. Kahdeksan henkilön tehtävänkuva muuttui olennaisesti. Myös luonnollista poistumaa hyödynnettiin rakennemuutoksessa.

VM Baro -kyselyä ei toteutettu vuonna 2022. Sairauspoissaolot kasvoivat selvästi, eikä tavoitetta saavutettu.

Kansallisarkisto sai vuonna 2022 toimintamenorahoitusta 20,2 miljoonaa euroa. Vuodelta 2021 siirtyi 1,9 miljoonaa euroa. Vuodelle 2023 siirtyi 1,7 miljoonaa euroa. Siirtyvää erää lisäsivät YT-neuvotteluiden johdosta toteutuneet säästöt sekä joulukuussa 2022 saatu lisätalousarviorahoitus 500 000 euroa turvallisuushankintoihin, jotka toteutetaan vuonna 2023.

Kansallisarkiston maksullinen toiminta koostuu julkisoikeudellisesta, liiketaloudellisesta ja erillislakien mukaisesta maksullisesta toiminnasta. Valtiokonttorin määräyksen mukaan kustannusvastaavuuslaskelmien eri osa-alueiden esittämiselvöllisyyden raja on miljoona euroa. Jos kirjantapitoyksikkö harjoittaa kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa, toiminnasta esitetään tuloslaskelma, kun toiminnan tuotot ovat yli 40 000 euroa vuodessa. Kansallisarkiston suoritteiden maksut ovat vuonna 2022 perustuneet 1.1.2021 voimaan tulleeseen maksuasetukseen ja 1.1.2022 voimaan tulleeseen hinnastoon.

Maksullisten julkisoikeudellisten suoritteiden (julkisoikeudellisiin selvityksiin ja jäljenteisiin kohdistuvat tietopyynnöt ja kaukolainat) tuotto kasvoi merkittävästi (2022: 206 000 euroa, 2021: 140 900 euroa). Erillislakien mukaisten suoritteiden (julkisuuslain tarkoittamat jäljenteet ja niiden etsintä-maksut) tuotot nousivat 201 000 euroon (2021: 195 000 euroa).

Liiketaloudellisten suoritteiden tuotto nousi 1,7 miljoonaan euroon (2021: 1,4 miljoonaa euroa) ja kustannusvastaavuus parani edelleen 107,4 %:iin (2021: 100,6 %), mikä on positiivista.

Kansallisarkistossa kilpailullinen toiminta muodostuu viranomaisen vastuulla olevien aineistojen maksullisesta vastaanotosta ja siihen liittyvistä erillispalveluista. Näitä ovat maksulliset aineiston esivalmistelu, digitointi, säilyttäminen, tietopalvelu ja hävittäminen. Tuloslaskelma laaditaan Valtiokonttorin määräysten ja kaavojen mukaisesti. Kilpailullisen toiminnan tuotot vuonna 2022 olivat 311 338 euroa ja kokonaiskustannukset 406 393 euroa. Tulos oli huomattavan alijäämäinen.

Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot olivat 0,9 miljoonaa euroa (2021: 1,1 miljoonaa euroa). Omarahoitusosuus oli 33,4 %. Edeltävinä vuosina omarahoitusosuus on ollut alle 30%.

2. Tuloksellisuuden raportoinnin asianmukaisuus

Kansallisarkiston tilinpäätös sisältäen toimintakertomuksen on laadittu asianmukaisesti ja siitä saa kuvan tulostavoitteiden toteutumisesta.

Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuksessa on todettu, että toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjen tietojen osalta ei tarkastuksessa ole tullut esiin olennaista huomautettavaa.

3. Kansallisarkiston toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Kansallisarkiston tulevien vuosien keskeisimpiä haasteita ovat arkistolainsäädännön uudistamiseen vastaaminen sekä digitalisaatio mukaan lukien massadigitointi, digitaalinen arkistointi ja digitaalisten palvelujen kehittäminen. Kansallisarkiston tulee jatkaa toimitilastrategiansa toimeenpanoa, jotta toimitilakustannusten kasvua saadaan hillittyä.

Kauden 2020-2023 tulossopimukseen ei ole enää kirjattu erikseen tavoitteita maksullisen toiminnan kustannusvastaavuudelle. Hyvän ja tehokkaan taloudenpidon edellytys on kuitenkin, että viraston maksullinen toiminta on vähintään kustannusneutraalia.

Vuonna 2022 Kansallisarkiston yhteisrahoitteisen toiminnan omarahoitusosuus oli 33,6 %. Tavoitteena on, että yhteisrahoitteisen toiminnan tulee tukea vahvasti viraston ydintoimintoja, jos omarahoitusosuus ylittää 30 %.

Valtiontalouden tarkastusviraston antaman tilintarkastuskertomuksen mukaan talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu ja tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot antavat olennaisilta osin oikeat ja riittävät tiedot (oikean ja riittävän kuvan) talousarvion noudattamisesta sekä kirjanpitoyksikön tuotoista ja kuluista sekä taloudellisesta asemasta valtion talousarviosta annetun lain mukaisesti. Sisäisen valvonnan osalta ei tarkastuksessa tullut esiin olennaista huomautettavaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Kansallisarkiston välinen vuoden 2022 tulossopimus sisältää rajatun määrän mittareita, mutta Kansallisarkiston tulee edelleen sisällyttää tilinpäätösraportointiinsa riittävän laajasti muita mittareita ja kaikkien mittareiden toteumat kolmelta edelliseltä vuodelta, jotta viraston toiminnan kokonaisuudesta, vaikuttavuudesta, tuloksellisuudesta ja lähivuosien muutossuunnasta saadaan kattava kuva. Tulossopimuksen tavoitteille asetettujen mittareiden tulee olla sellaisia, että niille on todennettavissa vuosittaiset toteumat.

Kansallisarkiston tulee edelleen sopeuttaa toimintaansa valtion talousarviossa oleviin vuosittaisiin toimintamenomomentin määrärahoihin.

4. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö jatkaa arkistolainsäädännön uudistamistyötä tavoitteena uuden arkistolain voimaantulo vuonna 2024.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyrkii omalta osaltaan edistämään julkisen hallinnon digitalisaatiota, massadigitoinnin jatkamista, asiakirjallisen aineiston sähköistä arkistointia sekä tilojen tehokasta ja tarkoituksenmukaista korjaamista ja käyttöä ilman uudisrakennushankkeita.

Ylijohtaja

Atte Jääskeläinen

Opetusneuvos

Soili Vasikainen

Jakelu	Kansallisarkisto
Tiedoksi	Valtiontalouden tarkastusvirasto VTV Eduskunnan tarkastusvaliokunta VM Valtiovarainministeriö OKM Ministeriön johto, Anita Lehikoinen

VN/16225/2023-OKM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: